Svebølle Stationsby

Af Flemming Paulsen – Skrevet i 2013

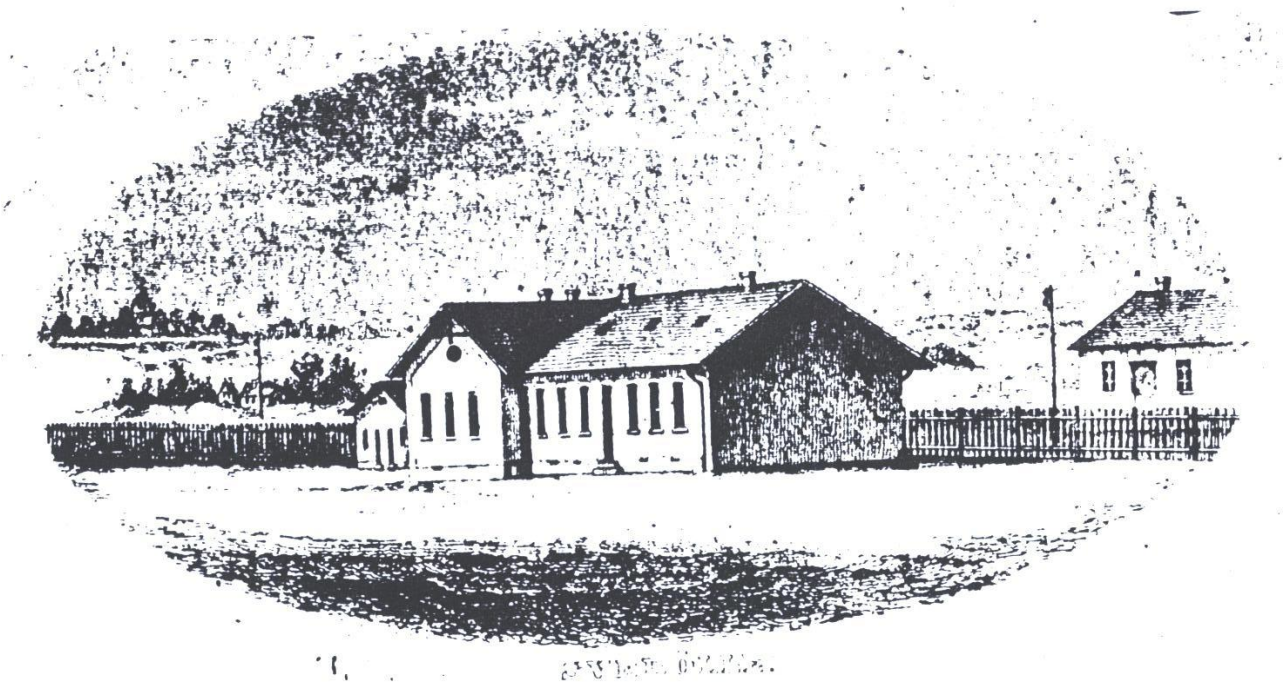

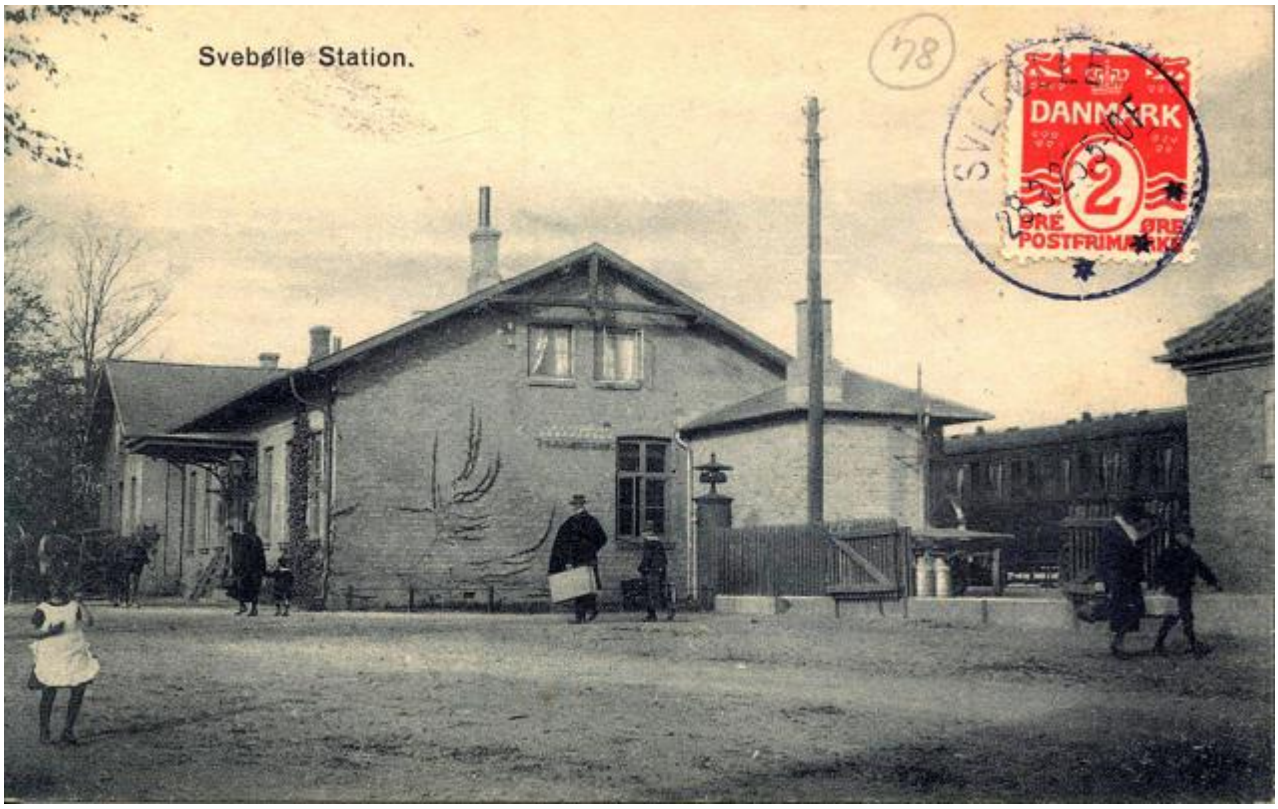

Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle Stationsby

En beskrivelse af et stationsbysamfunds opståen og udvikling gennem en periode på 138 år med fokus på den gamle bydel fra før 1960.

Historie

Stednavnet Svebølle er af ældre dato. Hvordan dette stednavn skal forklares er uvist, men endelsen *bølle* finder vi i mange danske stednavne, og endelsen bølle skulle ifølge Nudansk Ordbog være identisk med det olddanske ord *bõlek*, der betyder bolig. Af Trap Danmark fremgår, at man støder på den ældre form af navnet Sueibølle i 1603, men navnet var, som det fremgår af det efterfølgende, navnet på det landsbysamfund, der i dag hedder Gl. Svebølle.

Den 29. juni 1875 blev jernbanestrækningen, der benævnes Nordvestbanen, officielt indviet af kong Christian 9. samtidig med at dampskibsruten Århus-Kalundborg blev genåbnet. Med den ny jernbanestrækning var der blevet etableret togforbindelse mellem Roskilde og Kalundborg. For de to byer Viskinde, som byen hed den gang, og landsbyen, der dengang kun hed Svebølle, og som i dag kaldes Gl. Svebølle fik Nordvestbanens etablering stor betydning. Overleveringen fortæller, at det var meningen, at den første station efter Jyderup i retningen mod Kalundborg skulle ligge i den dengang driftige handelsby Viskinge. Jorden, der var udset til bebyggelsen, skulle købes fra Kammerrådsgården, men kammerråden ville ikke sælge. Han mente stationen kom for tæt på hans ejendom, og at den dermed ville være årsag til støjgener. Han tilbød i stedet en udstykningslod et stykke fra gården, og det blev herefter købt til brug for den nye station. Det skulle være forklaringen på, at stationen ligger, hvor den nu ligger. Stationen blev således placeret på et område, der dengang lå hen som et åbent landskab med kun spredt bebyggelse. Det nuværende bysamfund, der i dag kaldes Svebølle, er således blevet til i løbet af de 138 år, der er gået siden etableringen af Nordvestbanen. For de to nabobyer Viskinde og landsbysamfundet, der dengang hed Svebølle, skulle denne placering vise sig at blive en medvirkende årsag til, at væksten i disse to byer begyndte at stagnere for til sidst helt at gå i stå. Det blev efterhånden området omkring stationen, der var interessant for såvel erhvervslivet som for boligbyggeriet.

Stationsvej 2, ”Bodilhus”, Svebølles ældste hus.- Foto: Flemming Paulsen

Målebordsblad 1842-1899
Målebordsblad, tidligere topografisk grundkort for Danmark i målestoksforholdet 1:20.000. Kortet blev til på grundlag af målinger 1842-87
Som det fremgår af ovenstående målebordsblad var der i det område, der udgør den gamle bydel af Svebølle, ikke anden bebyggelse i nærheden af den nyanlagte station end bindingsværkshuset "Bodilhus" og en nyopført dobbelt jernbanebolig. (Hvor Fabrikvej i dag møder Jernbanevej).

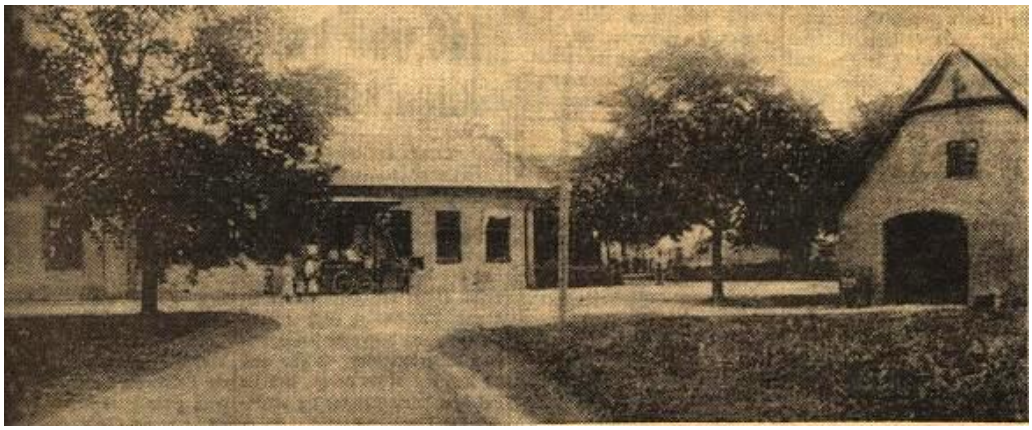

Svebølle station i 1905. Til højre ses den oprindelige rejselade, der blev flyttet længere øst på i forbindelse med opførelsen af en købmandsbutik (den senere Kaalunds købmandshandel). Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Ved Nordvestbanens åbning lå stationen, som nævnt på, hvad man må kalde ”bar mark” i det åbne landskab. Nærmeste bebyggelse var bindingsværkshuset ”Bodilhus”, der er beliggende ca. et par hundrede meter fra stationen. ”Bodilhus” er det nuværende Svebølles ældste bygning. Ud over denne bygning var der indtil 1909 kun 3 andre bygninger i stationens umiddelbare nærhed, den gamle rejselade, og banehusene nr. 32B og 33. I december 1909 blev grevskabet Lerchenborg, hvorunder hele egnen hørte, sat under administration, og en gårdejer fra Slagelseegnen købte 11 tdr. land jord til udstykning. To driftige lokale håndværksmestre kom til og købte byggegrunde, og inden længe kom der gang i byggeriet ved stationen. En uddeler fra Ubby opførte en købmandsforretning, som udviklede sig til en stor og blomstrende virksomhed, og som i en årrække blev drevet af købmand P.H. Kaalund.

Den gamle rejselade (den første) ses til højre. - Foto Bjergsted Lokalarkiv

Denne forretningsbygning, som ved flere lejligheder har gennemgået ombygninger og udvidelser i takt med byens trivsel, ligger stadig ud til stationspladsen, men er for længst nedlagt som købmandsforretning. Den gamle rejselade blev fjernet, og der blev bygget en ny lidt længere mod øst, sammen med et beboelseshus. Her åbnede en fru Larsen pensionat, så der på bedste måde kunne sørges for de rejsende samt deres heste.
For at stimulere købelysten på byggegrunde, satte man prisen til kun 10 øre pr. alen, hvilket selv efter datidens forhold var lavt, men i 1910 skete dog det, som for alvor satte gang i byens tilbliven. Øresø Savværk, som oprindeligt lå ved Øresø Mølle, brændte midt på sommeren, og den daværende forpagter Axholm, som senere overtog virksomheden, formåede greven på Lerchenborg til at flytte den til dens senere plads nordøst for stationen.

Nu blev der brug for beboelseshuse til de mange, som havde beskæftigelse på fabrikken, og da fabrikken igennem årene voksede sig større og større, satte den i høj grad sit præg på byen. Efter direktør H. Jørgensen, som i 25 år var fabrikkens leder, blev ledelsen overtaget af direktør Ejnar Ebdrup. Savværket, der senere fik navnet Øresø Fabrik gav sig af med mange arbejdsområder og udviklede i årenes løb en stor produktion i limtræ, som i stort omfang blev brugt til idrætshaller.

Øresø fabrik omkring 1930 – Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Øresø fabrik – luftfoto. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Ansatte på Øresø i1920- Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Ansatte på Øresø. Direktør Jørgensen, der blev ansat i 1934 i midten. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Den tidlige bebyggelse skete, som det kan ses på billedet, langs Jernbanevej.I midten af billedet ses den nybyggede købmandsgår, og til højre her for anes gavlen på stationen. De to huse længst til højre ligger ud til Tissøvej – i dag Fabrikvej nr 11 og 13. Billedet er sandsynligvis fra en gang først i tyverne. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Den tidlige bebyggelse langs Parcelvej engang i trediverne. Bemærk røgen fra mejeriets skorsten.

Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Luftfoto af Svebølle Stationsby, sandsynligvis fra engang i 1950'erne.- Foto: Bjergsted Lokalarkiv

I 1931 blev der igen udstykket jord og efterhånden som befolkningstallet steg, meldte sig kravet om en skole i stationsbyen. Der var på det tidspunkt 30 elever, der skulle påbegynde undervisningen, der foregik i Gl. Svebølle. Da kommunen ikke var indstillet på at bygge en skole, tog en kreds af borgere i 1934 selv initiativet til opførelsen af en friskole, som dog efter få år overgik til kommunen, som i en periode brugte den som forskole efter at man i 1954 havde taget den store smukke Centralskole i brug.
I forbindelse med byggeriet af Centralskolen anlagde kommunen et storslået idrætsanlæg, som i sin art måske har udviklet sig til noget af det smukkeste i landet.

Svebølle friskole for enden af Skolevej – den første skole i stationsbyen, opført på privat initiativ i 1934. Skolen overgik efter få år til kommunen. Efter centralskolens bygning i 1954 fungerede skolen som forskole. Nedlagt somskole i 1973.
Foto: Fl. Paulsen

Svebølle Centralskole bygget i 1954 – Bemærk den ny anlagte fodboldbane.- Foto: Bjergsted Lokalarkiv

I 1932 kom den driftige mejerist Johannes Rasmussen til byen og fik ansættelse på det nybyggede private mejeri. Han begyndte småt, og havde i begyndelsen kun en cykel som transportmiddel, men i løbet af et langt liv inden for transportsektoren fik han oparbejdet en af landets største transportvirksomheder, der vel i dag skaber beskæftigelse for omkring 100 ansatte, hvoraf langt de fleste er chauffører. Virksomheden har netop foretaget en omfattende modernisering af hele transportanlægget, og intet tyder på, at byen står til at miste denne arbejdsplads.

Johannes Rasmussens første hus, Parcelvej 7 i Svebølle. I baghaven fungerede som garageanlæg. Huset er bygget af en Københavnsk ingeniør. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

I 1945 opfører Johannes Rasmussen en ”Auto-service-station” ved den nye vej fra Løgtved til Tissø. Servicestationen rummer alle afdelinger indenfor autoreparation og beskæftiger ved starten 3 mekanikere.

Parcelvej 22, Svebølle, som frem til 1954 var omdrejningspunkt for Johannes Rasmussens virksomhed. Foto: Bjergsted Lokalarkiv

I 1951 erhverver Johannes Rasmussen Svebøllegavn med jordtilliggender. Johannes Rasmussen flytter i de følgende år virksomheden til Svebøllegavn på adressen Øresøvej 2. I 1954 opfører han her et stort garageanlæg, som allerede midt i 1960'erne må udvides.

Det 1954 nyopførte garageanlæg på adressen Øresøvej 2, Svebølle (Svebøllegavn
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Foto: Privat

Johannes Rasmussens vognpark ca. 1956 – Foto: Privat

Johannes Rasmussens ”Auto-service-station” på hjørnet af Parcelvej og Tissøvejen, som anlægget fremtræder i dag. Foto: Flemming Paulsen.

Transportfirmaet Johannes Rasmussens nyopførte transportanlæg. I baggrunden anes Svebøllegavns Hovedbygnineg. Den tværgående vej er Tissøvejen. Vejen hvis udmunding anes til venstre er Fabrikvej – der tidligere var en del af Tissøvejen. Vejen, der munder ud Tissøvejen fra højre er Parcelvej. - Foto: Fl. Paulsen

I 1960 var byen nået op på ca. 500 indbyggere. Siden da er nybyggeriet og dermed indbyggertallet steget eksplosivt, så byen i dag har omkring 2100 indbyggere, men i lighed med andre byer af Svebølles størrelse har Svebølle heller ikke undgået den butiksdød, der siden da har ramt mange mindre bysamfund. I dag er der stort set ingen butikker tilbage i den gamle bydel bortset fra en døgnkiosk. I Butikscentret, der blev etableret i den vestlige del af byen i slutningen af halvfjerdserne, er der to store dagligvarebutikker, SuperBrugsen og Fakta samt nogle småbutikker og en tandlægeklinik. Byen, der på et tidspunkt havde 17 butikker og et blomstrende erhvervsliv, må i dag, hvor byen med den seneste kommunalreform har mistet sin status som kommunecenter, betragtes som en udpræget ”soveby”, hvis indbyggere er helt afhængige af bilismen og byens gode trafikforbindelser.

Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle stationsby er et eksempel på, hvordan infrastrukturen, dvs. i dette tilfælde en trafikforbindelse kan sætte en udvikling i gang. I forbindelse med Nordvestbanens projektering blev det på grund af lokal modstand i Viskinge fra en indflydelsesrig person, der frygtede for støjgener fra en kommende jernbanestation, besluttet at placere den påtænkte jernbanestation på åben mark mellem det daværende Svebølle (i dag Gl. Svebølle) og Viskinge. Sidstnævnte var dengang en særdeles driftig by. Det blev således besluttet at placere stationen i nogenlunde samme afstand fra de to byer. Den nu ikke længere eksisterende stationsbygningen blev opført i 1874, så den stod klar ved indvielsen af banestrækningen i 1875. I umiddelbar nærhed af stationen var der i de første år kun en rejselade, som allerede i 1909 blev nedrevet og flyttet længere mod øst. I 2009 var det således 125-året for det, der skulle vise sig at blive til Svebølle stationsby, som vi kender den i dag..

I Kalundborg Folkeblad fra d. 19. dec. 1959 kan man i forbindelse med 50 året for en begivenhed, der virkelig satte skub i byens udvikling læse følgende omtale:

Svebølle stationsby i dag (1959) og for 50 år siden (1909)

Faa tænker vel til daglig paa den store udvikling der er sket paa disse 50 aar, men de ældre i sognet samt gamle billeder kan fortælle, at der her indtil 1909 foruden jernbanestationen kun laa 4 huse, nemlig banehusene 32b og 33, den gamle rejselade samt bindingsværkshuset, senere kaldet ”Bodilhus”.

I december 1909 blev grevskabet Lerchenborg, hvorunder hele egnen hørte, sat under administration, og gaardejer Christensen, Jernbjerggaard ved Slagelse, købte 11 tdr. land jord til udstykning.
To raske haandværksmestre, tømrermester Christensen, Jyderup, og murermester Lendal, kom nu til og købte byggegrunde, og inden længe var der gang i byggeriet. Uddeler Chr. Jørgensen, Ubby, opførte saaledes den købmandsforretning, som nu er en stor blomstrende virksomhed og drives af købmand P.H. Kaalund. Denne forretning har gennemgaaet mange ombygninger og udvidelser igennem aarene i takt med byens trivsel, ligesom der senere er kommet endnu en købmandsforretning samt en brugsforening.
Rejseladens indehaver, Niels Larsen (vognmand Larsens far) byggede en ny lade samt et beboelseshus, og her startede fru Larsen pensionat, saaledes at der her kunne sørges for de rejsende og deres heste.
For at stimulere købelysten paa byggegrunde, satte man prisen til kun 10 øre pr. alen, hvilket selv efter datidens forhold var lavt, men i 1910 skete dog det, som for alvor satte gang i byens tilbliven Øresø savværk, som oprindelig laa ved "Øresø Mølle", brændte midt paa sommeren, og daværende forpagter Axholm, som senere overtog virksomheden, formaaede greven paa Lerchenborg til at flytte den til dens nuværende plads nordøst for stationen. Nu blev der brug for beboelseshuse til de mange, som havde beskæftigelse paa fabrikken, og da den stadig igennem aarene har vokset sig større og større, har den i høj grad sat sit præg paa byen. Efter direktør H. Jørgensen, som i 25 aar var fabrikens leder, for nogle aar siden trak sig tilbage, ledes den nu af direktør Ejnar Ebdrup.
I 1916 byggede daværende mejeriejer M.J. Olsen Svebølle Mejeri, som nu under navnet Svebølle Mejeri og Kaseinfabrik ejes og ledes af mejeriejer Jacob Madsen. Den store beboelsesejendom over for stationen opførtes ligeledes af J. Olsen, den nyere halvdel i 1926 og den nordlige (Svebølle Messe) i 1928.
Flere haandværkere og handlende flyttede stadig til – skomager, skrædder, bager og manufakturhandler, og i 1931 blev der igen udstykket jord..

En af Landets største vognmandsforretninger

I begyndelsen af trediverne fik byen sit vandværk, og udviklingen fortsatte. Én af landets største vognmandsforretninger har siden 1936 haft til huse i Svebølle og har med sin store stab af medarbejderere medvirket til byens trivsel. Indehaveren, vognmand Johannes Rasmussen, driver foruden denne vidtomspændende forretning desuden propritærgaarden "Svebøllegavn".
Den lille by har faaet et blomstrende rejsebureau; Erling Olsen kører gerne os alle sammen i skoven.

En by med 500 indbyggere

Byen har nu ca. 500 indbyggere, men kun s af pionererne bor her stadig, nemlig murermester Philip Nielsen og fru Maren Nielsen samt fru Ane Lendal. Murermester Nielsen, hvis forretning videreføres af sønnen Laurids Nielsen, nyder nu sit velfortjente otium midt i den by, han var med til at skabe, og om murermester Lendals store arbejdsindsats vidner det overvældende antal huse, han har ladet opføre. Tømrermester Christensen, som døde i 1936, overdrog sin forretning til svigersønnen, tømrermester S.B. Kristiansen, som senere flyttede denne fra Stationsvej til Fabrikvej.

Da beboerne krævede en skole

Efterhaanden som befolkningstallet steg, meldte sig kravet om en skole i stationsbyen. Man havde paa dette tidspunkt 30 smaa elever, som skulle paabegunde undervisningen, der foregik i Gl. Svebølle. Da kommunen ikke kunne gaa med til at bygge en skole, tog en kreds af borgere i 1934 selv initiativet til opførelsen af en friskole, som dog efter faa aar overgik til kommunen og nu bruges til forskole efter at man i 1954 fik en stor, smuk centralskole med sksamensoverbygning. Samtidig hermed anlagde kommunen et storslaaet idrætsanlæg, som i sin art er noget af det smukkeste i landet.
Efter den hurtige udvikling synes det nu, som om byen sover tornerosesøvn, men da det er meget svært at spaa, især om fremtiden, som Piet Hein siger, vil vi nøjes med at ønske økonomisk fremgang og trivsel for den hyggelige by i aarene fremover.

Kulturmiljø i Svebølle

I forbindelse med den udpegning af kulturmiljøer, der fra 1998 - 2004 blev foretaget af kulturmiljørådet i Vestsjællands Amt, valgte man ikke at udpege Svebølle stationsby som kulturmiljø. Man kunne derfor i 2003 i modsætning til, hvad der er tilfældet i Mørkøv, uden problemer foretage en nedrivning af den i 1874 opførte stationsbygning, der var forudsætningen for byens opståen og bymæssige udvikling.
Stationsbygningen i Mørkøv, der er mage til den nedrevne i Svebølle (bare spejlvendt) har Naturklagenævnet bestemt er en så væsentlig del af Mørkøv stationsbys kulturmiljø, at den ikke må nedrives. Nu hvor Svebølles gamle stationsbygning ikke længere eksisterer, kan man overveje om forudsætningen for, at byens gamle stationsmiljø med rette kan kaldes et kulturmiljø, stadig eksisterer.
På stedet, hvor den gamle stationsbygning var beliggende, er der nu opført et moderne gennemsigtigt stationsanlæg, der funktionelt sikkert opfylder de krav, der kan stilles til et sådant anlæg i en by af Svebølles størrelse, men i forhold til det omgivende miljø, der udgøres af bygninger opført i første halvdel af 1900-tallet, passer meget dårligt ind i helheden.

Iflg. Kultursarvsstyrelsen er et kulturmiljø et ”geografisk afgrænset område, der ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling”. Der bliver i den forbindelse gjort opmærksom på, at det ”afgrænsede område” også kan være en helhed af mange elementer. Som eksempel nævnes bymidter, havne, industrimiljøer og andre helheder, som fortæller en historie, og som er udvalgt og fundet værdifulde.

I tidens løb har man kunnet se, hvordan større og mindre bysamfund er vokset op i forbindelse med de større vejforbindelser. Med Svebølle stationsby som kulturmiljø fortælles historien om, hvordan en by i forbindelse med et jernbane-stationsanlæg i løbet af 138 år kan skyde op fra det bare ingenting til en by, der i dag tæller ca. 2100 indbyggere. Byen, som således er, hvad der forstås ved en ”ægte” stationsby, var i mere end et halvt århundrede et samfund, hvor alle kendte hinanden, og hvor alle kom hinanden ved. Der var en kontakt og et nærvær, som vel næppe kendes i dag. Man talte sammen om stort og småt, og i fru Larsens pensionat, der blev til fru Frederiksens pensionat har sladderen sikkert haft gode kår.

Til forskel fra de byer, hvor væksten er blevet initieret af en trafikeret vejforbindelse, og hvor bebyggelsen over et langt stykke er sket på begge sider og umiddelbart ud til vejforbindelsen, så den gennemgående vej i dag udgør byernes hovedgade, er bebyggelsen i Svebølle Stationsby stort set kun sket syd for jernbanen og i forskellige retninger. At byen kun har bredt sig syd for jernbanen, kan forklares med, at Øresø Savværk allerede i 1910 lagde beslag på de arealer, der ligger nord for jernbanen. Byen er således ikke plaget af problemer med jernbaneoverskæringer, som det er tilfældet i andre byer, f.eks i Jyderup. Indtil omkring 1940, hvor der blev bygget en bro over jernbanen, krydsede vejen fra Tissø, der sluttede til Kalundborg-Holbækvejen, dog jernbanen ved en betjent jernbaneoverskæring beliggende ca. 100 m. øst for stationen. Som nævnt var der i området ved stationen (den gamle bydel, som den i dag kaldes) foruden stationen med postkontor og 2 sparekassefilialer (Amtssparekassen og SDS), på et tidspunkt også 17 butikker. Tilbage er som tidligere nævnt i dag en døgnkiosk, en hudklinik og et fitness-center, der netop er åbnet i lokalerne, der tidligere udgjorde Kaalunds Købmandsforretning.

Nogle af de elementer der i kulturmiljøsammenhæng udgjorde helheden i miljøet omkring stationen samt en kort beskrivelse af disse elementer, som i en årrække satte sit præg på stationsbymiljøet:

Svebølle Station

Svebølle stationsområde ca. 1920 – Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle stationsområde ca. 1940. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Da overgangen ved Fabrikvej var bevogtet med bomme.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Sporarealet set fra broen ved Frederiksberg. - Foto: Knud Hansen

I 2002 havde DSB planen klar til en gennemgribende modernisering af Nordvestbanens stationsanlæg. Moderniseringen indebar en totalfjernelse af de ikke længere tidssvarende stationsbygninger i Regstrup og Svebølle. DSB oplyste i en pressemeddelelse: ”Moderniseringerne foregår ud fra ønsket om at skabe "gennemsigtige" og overskuelige stationsanlæg, der skal udtrykke enkelthed og robusthed og give et funktionelt og æstetisk miljø. Herudover lægger DSB vægt på en fælles identitet for strækningen, samtidig med at den lokale forankring bliver bevaret”.

I perioden siden overgangen fra togfølgestation til trinbræt, d.v.s. i perioden efter 1973, er Svebølle stationsbygning blevet anvendt til forskellige formål. Kontorlokalerne blev indtil midten af firserne benyttet som postkontor med tilhørende postbokse, og på et tidspunkt blev der indrettet et venterum med direkte adgang til perronen, men venterummet måtte hurtigt lukkes på grund af hærværk. Da postekspeditionen flyttedes til Svebølle Centret, blev lokalerne stillet til rådighed for et beskæftigelsesprojekt, kaldet "Bihulen", der indtil stationsbygningens nedtagning i 2003 fungerede som genbrugsbutik.
Selv om mange sikkert begræder, at den bygning, der i mere end 100 år havde en central funktion for bylivet i Svebølle, ikke længere eksisterer, må det nok erkendes, at udviklingen havde overflødiggjort den gamle vedligeholdelseskrævende bygning, der i de sidste år, med plader for vinduerne til perronsiden, bestemt ikke var en pryd for byen.

Det nye stationsanlæg, der blev taget i brug i 2003. Foto: Flemming Paulsen

Jernbanevej var en forretningsgade

Thostrups Installationsforretning
Th Thostrup åbnede el-virksomhed i Tølløse i 1917. På et tidspunkt flyttede han til Svebølle, hvor han fik en lejlighed hos tømrermester S.B. Christensen på Jernbanevej 3. Her fik han også et lokale i baghuset, hvor han fortsatte med sit el-værksted. Ca. 1937-38 byggede han på den anden side af vejen, i dag Jernbanevej 6, et el-værksted og beboelse med et tilhørende salgslokale.
I 1945 købte han installatør Ejner Jørgensens installationsforretning på Hovedgaden 56 i Viskinge, og sønnen Mogens Thostrup kom hjem fra et job hos Zobbe i Tølløse, for at bestyre faderens virksomhed i Viskinge.

Th. Thostrup var i sit privatliv en af Danmarks førende tryllekunstnere. Bl.a. kørte han engang igennem Kalundborg by med bind for øjnene og med politimesteren som passager.
I 1948 døde Th. Thostrup. Hans kone Marie Thostrup åbnede herefter øl/vin og tobaksforretning, og sønnen Mogens passede værkstedet i Svebølle, samt fortsætter med virksomheden i Viskinge.

Ved årsskiftet 1959-60 overtog Mogens begge virksomheder og værkstedet fra Viskinge flyttedes til Svebølle. El-forretningen i Viskinge fortsatte og blev bestyret af ægtefællen til virksomhedens førstemand.
I 1960 blev der foretaget store ændringer på de eksisterende bygninger på Jernbanevej 6. Der blev indrettet en ny el-forretning, samtidig med at øl/vin- og tobaksforretningen blev bevaret.

Til højre ses Thostrups forretning, Jernbanevej 6der foruden at handle med el-artikler også, som det fremgår af skiltet, handlede med vin og tobak. Til venstre ses Brugsen, der sidst i 1970'erne blev flyttet ud i det nye Svebølle Center. For enden af vejen ses Svebølle Station. Til højre ses toppen af mejeriets skorsten. Butikken til højre for Brugsen handlede med skotøj – Foto: Bjergsted Lokalarkiv.

Jernbanevej 6, da bygningen i 1999 blev brugt som genbrugsbutik.- Foto: Inga Jensen

Umiddelbart før sin død i 1971 solgte Mogens Thostrup forretningen i Viskinge og ca. halvandet år efter blev forretningen på Jernbanevej solgt. Herefter har der været forskellige, der har forsøgt at drive forretningsvirksomhed fra "Thostrups butik".
Gennem de år, hvor Thostrup familien drev installatørforretning, er der blevet udlært 25 elever i virksomheden.

N.P. Nielsen skotøjsforretning på Jernbanevej i Svebølle – Foto: Privat

Et barnebarn af skomager N.P. Nielsen fortæller om sin bardom i Svebølle:

Til Bjergsted Lokalhistorisk arkiv
Har netop læst jeres side med stor interesse. Pludselig er jeg tilbage i tankerne til min barndom. Min morfar og mormor Niels Peder og Maren Kirstine Nielsen havde skotøjsforretning på Jernbanevej ved siden af Brugsen, overfor Mejeriet, jeg kan stadig huske lyden af junger tidligt om morgenen. Hos Brugsmanden, Therkildsen, der måtte jeg 1 x ugentlig købe et kræmmerhus bolcher til 2 el 5 øre, fik også lov enkelte gange, at komme med ud med lastbilen. En tid lejede Holbæk Amts Sparekasse lokale hos mormor/morfar. Var med chaufføren rundt til bl a Høng. Thostrup el-forretning skråt overfor. Kaalunds forretning ved stationen var spændende at besè, her købte jeg fødselsdagsgave til min mor Klara, har stadig disse 2 fine pynteskåle . På hjørnet ved stationen lå en god forretning med garn, stof osv. ligesom i Matador.
Hentede ispinde hos bageren v kro/forsamlingshus, hvor jeg også har været til juletræ, fik stor godtepose. Min moster og onkel Carla & Kristian Krøll Jensen, havde frisørforretning. oppe ved siden af gartneriet ved vejen op til idrætsbanen, min moster blev 101 år nov. 2013, lever stadig og er åndsfrisk. Svebøllegavn er jeg vandret forbi utallige gange, har også været til sommerfest der i haven. Min morfars bror Oluf Nielsen +1967 i Kbh. arbejdede på Øresø savværk, jeg har været med ham der, og husker duften af nyt træ.
Johs Rasmussens biler ses af og til, så går tankerne tilbage til mit Paradis hos mormor og morfar, de flyttede til Kbh i 1946/47 for at være nær deres 2 døtre, min moster & onkel med pigerne Ellis, som nu bor på Frederiksberg og Ena, som bor i Australien (de 4 var flyttet til Kbh. nogle år tidl.) samt mine forældre Klara & Hjalmer Petersen min bror Leif og mig Erna på 80 år i 2014. Min morfars ønske var at flytte til Kbh., og nåede dette, døde juni 1947 på Bispebjerg hospital, åh det var en stor sorg.

Alle ferier gik til Svebølle indtil 1946. Et juleeventyr hvert år, min far lånte en bil, og vi ankom hen mod aften, mormor tog imod med hvidt forklæde, træet var pyntet, alt var klar til middagen, men først efter opvask og radioavis med de vigtige nyheder i 1940-45, dans om træet og uddeling af gaver samt godter. I mine sommerferier var jeg ofte med hos familierne i Jorløse, Gørlev og Holbæk samt hos de mange venner, bl a Marius og Anna, som havde forretning, hvor jeg altid fik en is. Togturene med mormor til Jyderup og Kalundborg hvor, der bl.a. blev købt middagsmad, og jeg kunne komme med ønske, som gerne stod på indkøb af svinehjerter, disse ture var et scoop. Det blev en lille beretning fra min barndom med ubetalelige minder fra Svebølle, jeg har på en anden hjemmeside nu set gamle fotos fra Svebølle
P.s. hvor lå Svebølle skole mon i 1917/18, jeg har min mors skolefoto med 2 lærere og mange elever, det må være hele skolen, der er fotograferet.
Med venlige hilsner og held og lykke til byen Svebølle.

Erna K Hansen f. Petersen, Allerød

Erna K. Hansen – Foto: Privat

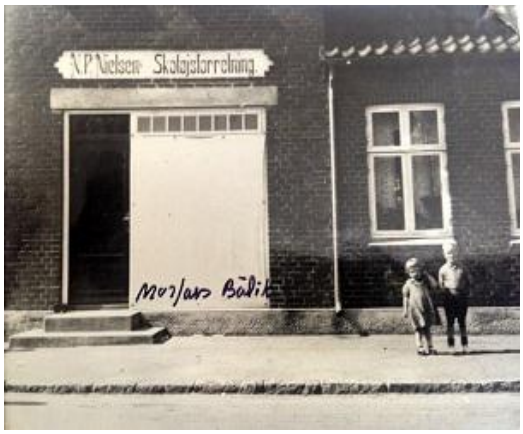

Erna K. Hansen sammen med sin bror Leif Helmer
Foto: Privat

En kort beskrivelse af nogle af de forretninger og virksomheder og lokaliteter, der gennem en årrække satte sit præg på stationsbymiljøet.

Rejseladen
På Jernbanevej, over for stationen, ligger stadig en bygning, der oprindeligt har tjent som rejselade. På billedet er det bygningen med porten i gavlen.

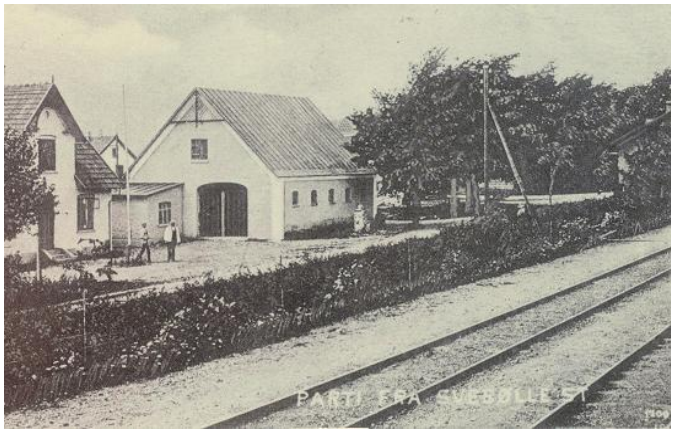

Rejseladen som den så ud omkring 1910 – Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Købmand Kaalund.
Bygningen der lokalt er kendt som købmand Kaalunds købmandsforretning, og som ligger lige over for stationen, er bygget i 1910. På dette tidpunkt var det en købmand Jørgensen, der drev forretningen, efter ham fulgte en købmand Laurits Andersen.

Købmandsbutikken over for stationen. Blev senere til Kaalunds Butik
Foto: Bjergsted Lokalarkiv.

Den senere P.H. Kaalunds Butik efter tilbygning. I tilbygningen til venstre havde den i stationsbyen kendte fru Frederiksen (Anna Marie f. 1899) sit pensionat.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

”H.P. Kaalunds Butik” som den fremtræder i dag (2012). - Foto: Fl. Paulsen

Herefter overgik forretningen til købmand Kaalund. Med ham som indehaver blev forretningen udvidet, så forretningen handlede med alt i kolonial, kul og koks samt kornprodukter. Omegnens store og små landbrug handlede her. Der var stort personale med ekspedienter, lærlinge og lagermedarbejdere. Efter købmand Kaalund videreførtes forretningen i en kort periode af en købmand Olsen, hvorefter forretningen ophørte som købmandsforretning.
Lokalerne har senere været brugt til tæppehandel og postsorteringssted. På det seneste (1.nov. 2012) er der åbnet et fitnescenter i de ledige lokaler.

Jernbanevej 11

Bygningen, der i en periode har haft navnet ”Messen”er blevet til i flere omgange i årene 1926 til 1928. I tidens løb har bygningen huset forskellige forretninger – bl.a. en stor tøjforretning, en barberforretning, en afdeling af sparekassen SDS, en cykel- og knallertforretning og en blomsterforretning. Bygningen har for godt en halv snes år siden gennemgået en omfattende renovering.

Jernbanevej 11, der ligger ud til stationspladsen under udvidelse i 1928
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

.

Jernbanevej 11, da bygningen rummede en sparekasseafdeling og en cykelforretning. Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Jernbanevej 11 i dag (2012) set fra stationssiden.
Foto: Fl. Paulsen

Jernbanevej 11 i dag 2012 set fra syd. Bemærk det nye stationsanlæg i baggrunden.
Foto: Fl. Paulsen

Svebølle Mejeri

Mejeriet blev bygget ud til Jernbanevej i 1916 af Mejeribestyrer Mads Olsen, der kom til byen fra Mors. Det var et privat mejeri. Mejeriet købtes i 1935 af mejeribestyrer Jacob Madsen fra Birkendegård mejeri. Samtidig blev der ansat en mejerist der hed Johannes Rasmussen. Ud over at være mejerist var Johannes Rasmussen optaget af at eksperimentere med sæbeproduktion. Det fortælles, at den unge mejerist på cykel med en kurv på bagagebæreren kørte rundt til omegnens gårde og tilbød sin sæbe. Efter nogen tid var der blevet midler til køb af en lastbil, og Johannes Rasmussen begyndte nu at køre mælk fra mejeriet til København. Mejeristen
blev senere kendt som indehaveren af det store vognmandsfirma Johannes Rasmussen i Svebølle
I 1975 blev mejeriet revet ned og erstattet af en beboelsesbygning.

Svebølle mejeri set fra Nordvestvej.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle mejeri liggende ud til Jernbanevej.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle mejeri. Til venstre for skorstenen ses Svebølle Afholdshotel.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

I 1975 blev mejeriet revet ned og erstattet af den gulde bygning, der indeholder lejligheder. I baggrunden skimtes det gamle ostelager. Foto: Inga Jensen

Kaseinfabrikken

Kaseinfabrikken, hvis bygninger stadig ligger på Mindevej blev bygget i 1922 af mejeribestyrer Mads Olsen, som også byggede den tihørende villa. Det blev en Jacob Hansen, der stod for produktionen på kaseinfabrikken.

Af mælken blev der produceret mælkepulver. Der var fire ansatte på fabrikken.

På stedet har der senere været møbelforretning, produktion af glasfiberkølerkjælme til Buck traktorer.

I 1970 Tage Søndergård på stedet en tekstilfabrik med 50 ansatte damer.

Kaseinfabrikken med tilhørende beboelse på Mindevej, bygget i 1922.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Kaseinfabrikkens bygninger Mindevej 4, som de fremtræder i dag (2012).
Foto: Fl. Paulsen

Stationsbyens smed.

A.P. Andersens smedeværksted.

En grussorterer færdiggøres på Mindevej

Fotos: Bjergsted Lokalarkiv.

Det tidligere smedeværksted er beliggende Mindevej 6 D. Den første indehaver A.P. Andersen kom hertil fra Svinninge. A.P. Andersen arbejdede med mange nye ideer bl.a. en kartoffeloptager. Ud over det gamle smedearbejde fortsatte A.P.Andersen i Svebølle med idé- og produktudvikling. Det blev bl.a. til en grus- og stensorterer til Aunsøgaard og Gammelrand. En søn kom hjem til faderen.

fra Bukh og Vilhem Petersen i Høng og sammen stod de for konstruktion og fremstilling af maskiner til tørve- og briketfabrikation samt maskiner til brug for kaseinfabrikken. Efter A.P. Andersens død overtog sønnen Johannes Andersen værkstedet og førte firmaet videre. Efter nogle år flyttede Johannes Andersen i 1956 værkstedet til de større lokaler i den tidligere rejselade ved stationen. Forretningen voksede stadig. På dette tidspunkt udviklede alt i Svebølle og omegn sig godt. Ca. 1965-66 solgte Johannes Andersen bygningen, der herefter blev brugt til lillebilforretning

Smedens bolig som den oprindeligt så ud. Værkstedet ligger til venstre.
Foto: Inga Jensen

Den tidligere smedebolig som den ser ud i dag. Værkstedsbygningen ses til venstre.
Foto: Fl. Paulsen

Jættestue og gravhøj ved Fabrikvej.

Jættestuen, derligger ud til Fabrikvej. - Foto: Inga Jensen

I den Nordlige ende af Fabrikvej, umiddelbart op til Fabrikvej og ”banehuset nr. 33” ligger en jættestue og en gravhøj, der iflg. skiltet på stedet skulle stamme fra år ca. 3200 f. Kr. På det opsatte skilt, der i dag er ulæseligt, og som er opsat af det tidlige Vestsjællands Amt, Miljøministeriet og Skov og Naturstyrelsen, har man kunnet læse om de to oldtidsminder: I forbindelse med en byvandring i 1999 blev skiltet fotograferet. Nederst i højre hjørne gengives den danske tekst summarisk på engelsk og tysk.

Det ved jættestuen opsatte skilt, der i dag (2012) er ulæseligt. - Foto: Inga Jensen

Udvalgte bygninger, der har haft en særlig funktion i stationsbysamfundet.

De to hjørner af Mindevej og Parcelvej. I huset til venstre har der boet en børstenbinder og i huset til højre var der slagterforretning.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Jernbanevej i halvtredserne. På venstre side af vejen var der Brugsen, en skotøjsforretning, 2 sparekasseafdelinger,, cykelforretning og bladhandel. I det hvide hus midt i gaden boede murermester Philip Nielsen. I højre side af Jernbanevej var der Kaalunds købmandshandel, bager og konditor, Afholdshotel, mejeri og Thostrups El-forretning, der også forhandlede tobak og vin. I huset, der anes til venstre, boede skræddermester Viggo Rasmussen. Foto: Bjergsted Lokalarkiv.

Jernbanevej
I den mørke bygning til venstre havde tømrermeste S.B. Kristiansen værksted i fyrrerne. Det var hos S.B. Kristiansen, den verdensberømte arkitek Henning Larsen valgte at gå i tømmerlære efter bestået studentereksamen i Høng. Foto: Fl. Paulsen

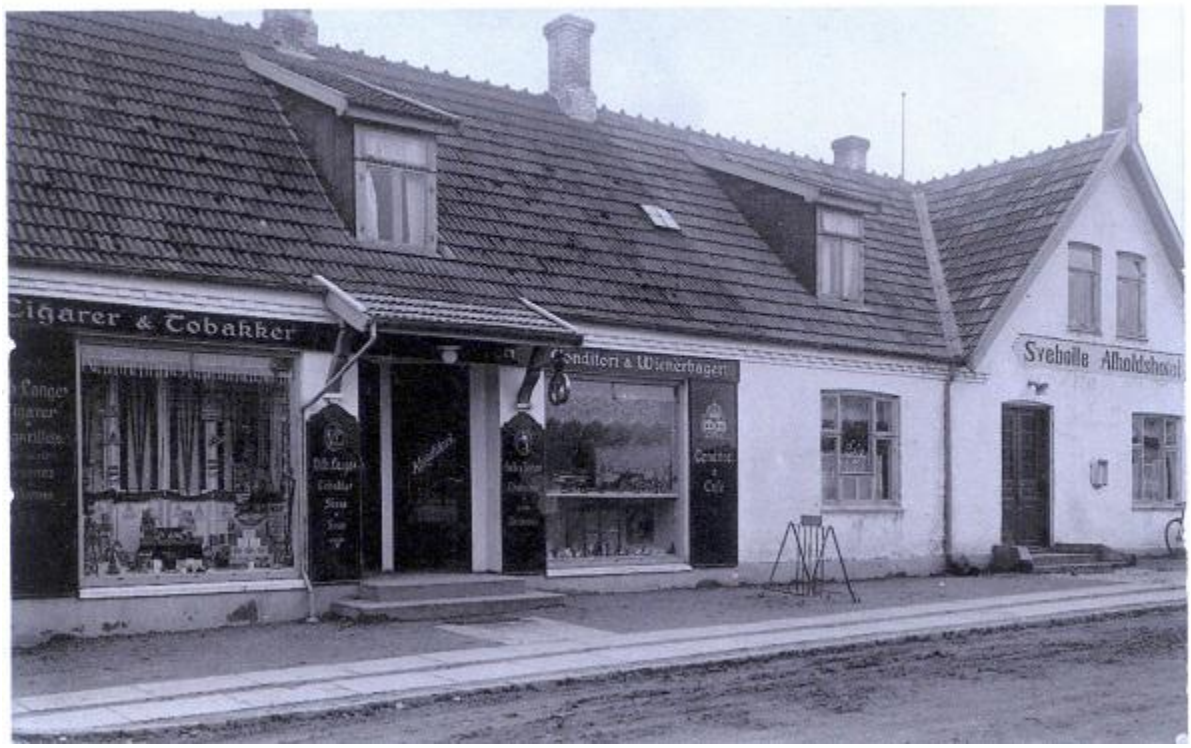

Svebølle Afholdshotel, der brændte d. 22. maj 1969, og som efterfølgende blev genopbygget som Svebølle Kro. H.C. Andersen byggede hotel og konditori ca. 1910.
Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Bygningen Jernbanevej 12, der blev opført omkring 1969 af Helge Nielsen, efter at Svebølle Afholdshotel var brændt. Foto fra 4. august 1999 i forbindelse med en byvandring.

Annonce i Bjergsted Turistforenings "Turist Nyt" fra 1987

Den tidlige Svebølle Kro som den fremstår i dag, hvor der drives privat erhverv fra ejendommen. Foto: 2012 F.P.

Rejseladen ved Svebølle Station

En rejselade er iflg. ordbogen:

Rejse-lade, *en (jf. -port, -stald) bygning (længe) ved kro olgn. Med plads til rejsendes vogne og heste (ofte med portrum parallelt med og med gennemkørsel fra vejen).*

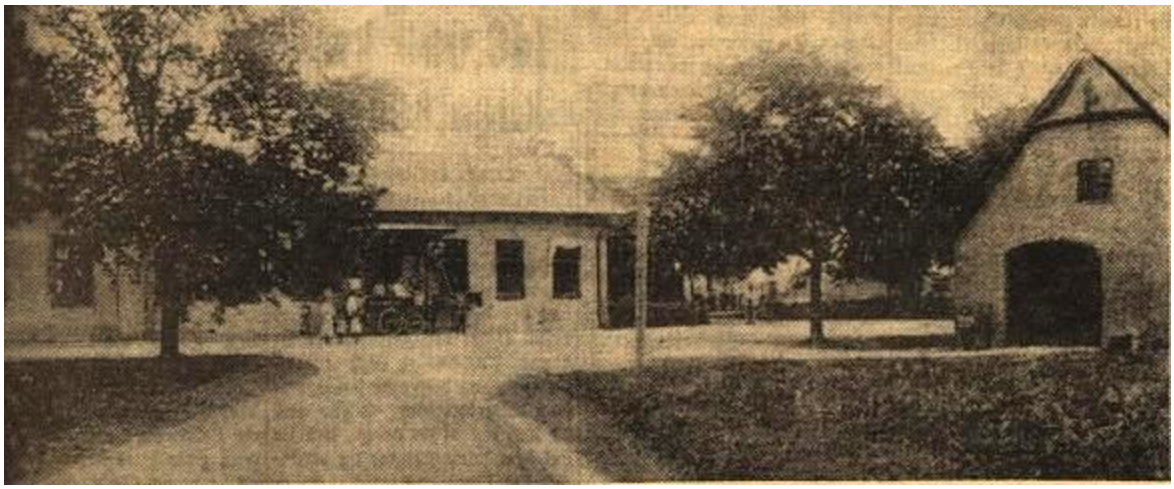

Rejseladen ved Svebølle Station. Rejseladen blev i 1910 flyttet længere mod øst for at give plads for en stor købmandsbutik.- Foto: Bjergsted Lokalarkiv

På billedet ses den anden rejselade. Den blev bygget af Niels Larsen og overtages af sønnen, som også drev taxakørsel fra ejendommen. Herudover har der i ejendommen været høkerbutik, smedeværksted ved Johannes Andersen søn af smeden A.P. Andersen fra Mindevej, Taxa ved Børge Jensen og senest El-installationsforretning ved Regstrup El. I dag er ejendommen indrettet med lejligheder. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Brugsen i Svebølle

Købmand H.C. Larsens Colonial og Materiel butik på Jernbanevej i Svebølle blev på et tidspunkt overtaget af den lokale brugsforening. I tidens løb blev der bygget til og bygget om. Se efterstående billede. - Foto: Bjergsted Lokalarkiv

Svebølle Brugsforening 1968. (Foto i Kalundborg Folkeblad)

1. december 1976 blev Brugsens nye store bygning i Svebølle Centret indviet og taget i brug. På billedet ses Svebølle Brugs, som den så ud i årene før flytningen til Svebølle Centret. Foto: Kalundborg Folkeblad